

λέγει ἀδερφή τὸν ἀδερφόν·
 Γιατί, ἀδερφή, δὲν μ' ἔρχεσαι : —
 Ἐγώ, ἀδερφή μου, σ' ἤρχομαι,
 μὰ δὲν μ' ἀφίνει ξένη μιά,
 ξένο κοράσι καὶ καλὸ.
 Σελλόνω ἐγὼ τὸ ἄλογο,
 ἐκείνη ξεσελλώνει το.
 Ζώνωμ' ἐγὼ τὴν σπάθα μου,
 ἐκείνη μὲ τὴν λύει καὶ λέγ'·
 ἀγάπη μου, καὶ ποῦ θὰ πᾶς;
 ὁ ἴσιος κάμπος εἶν' πλατὺς
 καὶ τὸ θολὸ νερὸ βαθύ.
 μὴν πᾶς, ἀγάπη μου, μὴν πᾶς !

XIII

Εἰς τὸ κάστρον Βούδας μέγα θαῦμ' ἀκούω,
 κακὸ γὰρ τοὺς νέους καὶ γὰρ τὰ κοράσια·
 Εἰς τοὺς νέους λέγουν· φιλὸ νῆμα γνέστε,
 φιλὸ νῆμα γνέστε καὶ λεπτὰ κεντήστε.
 καὶ 'ς ταῖς κόραις λέγουν· σεῖς τὴν Βούδαν κτίστε,
 κάστρον Βούδας κτίστε, πύργους ἀνυψώστε;
 Εὐτυχὴς ἐκεῖνος, ἀδερφὴν 'ποῦ ἔχει'
 γὰρ τὸν ἀδερφὸν τῆς νῆμα θὲ νὰ γνέσῃ,
 νῆμα θὲ νὰ γνέσῃ, λεπτὰ θὰ κεντήσῃ·
 εὐτυχὴς κ' ἐκείνη, ἀδερφὸν 'ποῦ ἔχει·
 γὰρ τὴν ἀδερφήν του θὲ νὰ κτίσῃ κάστρον,
 τὴν Βούδαν θὰ κτίσῃ, πύργους θ' ἀνυψώσῃ,

XIV

Μάζωξεν ἀμάραντο ἡ Φρόσω,
 γέμισε τὸν κόρφο καὶ ταῖς τζέπαις.
 ἔπλεξε ἀπ' αὐτὸν στεφάνη τρία.
 Βάσταξ' ἓνα γὰρ τὸν ἑαυτὴς,
 τᾶλλο δίνει μίαν τῆς φιλινάδα,
 καὶ τὸ τρίτο 'ς τὸ νερὸ τὸ ρίχνει,
 καὶ σιγὰ κρυφαὶ τὸ θμιλάει·
 Πλέε πλέε, πράσινο στεφάνι,
 καὶ 'σάν φθάσῃς 'ς τὴν αὐλὴν τοῦ Γεωργίου,
 ῥώτα τὴν μαννίτσα τοῦ Γεωργάκη·
 Θὰ 'πανδρέψῃς' μάννα, τὸν Γεωργάκη ;
 μὴ τὸν δώσης καμμιὰ νέα χήρα,
 μόν' δὸς τον ἀπάρθενο κοράσι.

XV

Νέα κόρη 'πάγ' 'ς τὴν βρύσην,
 σκύπτει 'στὸ νερὸ καὶ βλέπει,
 καὶ μονάχη θμιλάει·
 'Ε, καὶ τί καλὴ 'ποῦ σ' εἶμαι !
 Νᾶλ' ἀκόμα καὶ σ:εφάνι,
 ἔμμορφότερη θὰ ναήμουν;
 θὰ 'φιλοῦσα τὸν τσιρομπάνη,
 τὸν τσιρομπάνη Κωσταντάκη,
 'ποῦ πλαλᾷ θυπρὸς 'ς τ' ἀρνάχια,
 σὺν φεγγάρι θυπρὸς 'ς τὸ ἄστρο.

ΗΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ Κ. J. J. AMPÈRE

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ.

(Μετάφρασις Κ. Χ. Μπάμπα).

'Επιστολὴ πρὸς τὸν K. Sainte-Beuve,

ΦΙΛΑΤΑΤΕ

ΕΚΤΟΣ τῆς ἡδονῆς ἣν αἰσθάνεται τις περιηγού-
 μενος μέρη ἀγνωστα ἢ περιέργα, εὐχαρίστανται
 ὅχι ὀλίγον διηγούμενος ὅ,τι τυχὸν εἶδεν ἐν αὐ-
 τοῖς. Σπανίως ὅμως συμβαίνει ὁ ἀκροατὴς ἢ ὁ
 ἀναγνώστης τῶν τοιούτων περιηγήσεων νὰ συμ-
 μερίζεται τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην τοῦ ἀφηγου-
 μένου. Οὐδεὶς τόπος εἶναι σήμερον ἄγνωστος τοὺς
 πάντας περιηγήθησαν, καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ τις πε-
 ποιήσιν εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν, ὅποιαν αἰ-
 σθάνομαι ἐν ἐμοί, διὰ νὰ τολμήσῃ νὰ διηγηθῇ
 ἐκδρομὴν τινὰ εἰς Ἰωνίαν καὶ Αὑδίαν. Ἐν δικαιο-
 λόγημα ἔχω, ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὕτη εἰς τόπον ἥττον
 γνωστὸν τῆς Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος μ' ἐθελξε ζω-
 ρῶς. Ἄν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἱκανὸν ὅπως διεγείρῃ
 καὶ τὴν τῶν ἄλλων περιέργειαν, μ' ἐμψυχώνει ὅ-
 μως εἰς τὴν ιδέαν μου, ὅπως μεταδώσω εἰς φί-
 λον τὴν εὐχαρίστησιν ἣν ἔλαβον. Καθησυχάσας
 οὕτω τὴν συνειδήσιν μου, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ διστά-
 ζω ὀλίγον ὅταν ἔλαβὰ τὸν κάλαμον διὰ νὰ γρά-
 ψω τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ταξιδίου μου τούτου, ἐν-
 δίδω εἰς τὴν ἐσωτερικὴν παρακίνησιν ἐκ κακῶν
 παραδειγμάτων πηγάζουσιν, καὶ ἀρχίζω τὴν διη-
 γησίμ μου ἥτις εὐτυχῶς δὲ θὰ εἶναι μακρά.

Διαθέσαντες δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τινος φί-
 λου μου Mérimée, ἐσχεδιάσαμεν νὰ μεταβώμεν
 ἐκ Σμύρνης εἰς τὴν Ἔφεσον, νὰ ἐξακολουθήσωμεν
 μέχρι τῆς Μαγνησίας ἕως τοῦ Μαϊάνδρου, ὅπου τὰ
 ἐρείπια τοῦ Ἰωνικοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος παρῆχον
 ζωηράν περιέργειαν εἰς τὸν φίλον μου, θαυμα-
 στήν καὶ εἰδήμονα ἀληθῶς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχι-
 τεκτονικῆς, μετὰ ταῦτα νὰ διέλθωμεν τὰς Σάρ-
 δεις, ὅπου ὑπῆρχον κιονόκρανα τινὰ Ἰωνικά, καὶ νὰ
 ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν Σμύρνην. Τὸ ταξίδιον τοῦτο
 εἰ καὶ δὲν ἦτο πολὺ ἐκτεταμένον, παρῆχεν ὅμως
 εἰς ἡμᾶς ἀρκετὰς δυσκολίας· οὐδέναν εὐρίσκομεν
 εἰς Σμύρνην ὅστις νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ κατ' εὐθείαν ἐκ
 τῆς Μαγνησίας εἰς τὰς Σάρδεις· οἱ ὁδηγοὶ οὗτινες
 ἐγνώριζον τὸν δρόμον ἦσαν ἀπόντες καὶ ἀσθενεῖς·
 ὁ μόνος τὸν ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ μᾶς προμηθεύσῃ
 ἡ ἄοκνος προσπάθεια τοῦ Κ. βαρόνου de Nerciat
 δὲν ἐταξείδευσε μακρότερον τῆς Ἐφesoῦ. Ὁ ὁδη-

γὸς οὗτος ὅστις μᾶς ἐσυστήθη ὡς Γάλλος μόνον τὸ ὄνομα εἶχε γαλλικόν, καλούμενος Marchand, ὡς δὲ θαλαμηπόλος τοῦ Ναπολέοντος· κατὰ τὰ ἄλλα δ' ἦτο παράδοξός τις μορφή Ἑβραίου, Τούρκου καὶ Ἀραβός· ὠμίλει καλῶς τὴν Τουρκικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, πολὺ δ' ὀλίγον τὴν Γαλλικὴν. Ἠναγκάσθημεν ὅθεν ν' ἀρχίσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας μετὰ τοῦ παραδόξου τούτου ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀγωγιάτου Τούρκου Ἀχμέτ, ὅστις ἐπίσης ποτὲ δὲν εἶχεν ἀκούσει περὶ τῶν Σάρδεων. Ἄνεχωρήσαμεν χάρις τῷ Θεῷ διὰ νὰ κάμωμεν ἑκατοντάδας τινὰς λευγῶν, ἐν τόπῳ ἔνθα δὲν ἐγνωρίζομεν τὴν γλῶσσαν, μετὰ ὁδηγῶν οἵτινες δὲν ἐγνωρίζον τὸν δρόμον.

Ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ ἐπὶ κεφαλῇς τῆς μικρᾶς συνοδείας μας ἐκάθητο ὁ Ἀχμέτ, νέος ὠραίος μορφῆς καὶ ἡθους ἀναλλοιώτου· εἶχεν ὕψος νταὶ Τούρκου καὶ φλέγμα καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν ἀγαθοῦ μουσουλμάνου, τὴν σερβέτα στραβὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ξίφος καὶ πιστόλια εἰς τὴν ζώνην, καὶ ἐν εἵδει ὑποδημάτων ἀγωγιάτου μεγάλα τουζλούκια μάλινά κεντημένα, τὰ ὅποια σκεπάζοντα τὸ ἐμπροσθεν μόνον τῆς κνήμης του, ἔπιπτον ἐπὶ τῶν ποδῶν του· ἐκράτει δὲ ἀμελῶς τοὺς χαλινούς τοῦ φέροντος τὰ πράγματά μας ἵππου. Ἀκλουθοῦμεν οἱ λοιποὶ ἐπὶ ζώων λίαν κακομόρφων, ἐφοδιασμένων ὅμως μὲ ὅπλα ἀμυντικὰ, καὶ προφυλακτικὰ, τὰ ὅποια δὲν θὰ ἐλαμβάνομεν ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῶμεν, ἀπετέλουν ὅμως κατὰ συνήθειαν μέρος τῆς ἀποσκευῆς τοῦ ταξειδίου, ἀντὶ διαβήτηριου. Μολοντί δὲ εἶχομεν ἓν μπουγιουρδί, παρὰ χωρηθὲν ἡμῖν παρὰ τοῦ πασᾶ τῆς Σμύρνης (οὕτως ὀνομάζεται τὸ φερμάνιον, τὸ ὅποιον δίδει ἡ ἐπιτόπιος ἀρχή, καὶ δύο δεσκερῆδες μὲ τὰ χαρακτηριστικά μας. Ἐκεῖνος τοῦ φίλου μου Mérimée ἔφερε μαλλίαν τῆς τρυγόνος καὶ ὀρθαλμοὺς λέοντος. Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ παρὰ χωρηθῇ ἡ ταυτότης ἐνὸς ὁδοιπόρου οὕτω καλῶς χαρακτηριζομένου; Τέλος ἄλλοτε μὲν ὀπισθέν μας, ἄλλοτε ἐπὶ τῶν πλευρῶν μας, καὶ ἄλλοτε ἐπὶ κεφαλῇς παρὰ τὸν ἀγωγιάτην ἐβάδιζεν ὁ ἐντιμὸς Marchand, ἐνδεδυμένος μαῦρα, ἀπολευκανθέντα ἐκ τοῦ χρόνου, μὲ τὸ κόκκινον φέσιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὰ τουζλούκια ἐκ δέρματος ἐπὶ τῶν κνημῶν, καὶ εἰς τὴν ζώνην φέρων μάχαιραν· ἡτις δὲν ἦτο ἐπιφοδός, εἰμὴ μόνον εἰς τὰς διὰ τὸ γεῦμά μας προωρισμένας ὄρνιθας· μεγάλην ἡσθάνετο εὐχαρίστησιν ὅταν τῷ ἐπέτρεπὸν νὰ ζωσθῇ τὸ ξίφος μου, κρεμάμενον συνήθως ἐπὶ τοῦ ἐξέχοντος μέρους τοῦ ἐπιπτείου

μου! Πηγαينوήρχετο μὲ ὕψος σοβαρὸν, προσπαθὼν νὰ φαίνεται ἐνησυχολημένος, καὶ ὡς πολλοὶ ἄνθρωποι, τοσοῦτον περισσώτερον προσεπάθει νὰ φαίνεται ἀναγκάσιος, ὅσο ἔβλεπον ὅτι ἦτο ἀνωφελής. Οὕτως ἐνδεδυμένοι ἀνεχωρήσαμεν, ἀν καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο βεβαρημένη ὑπὸ πυκνῶν νεφῶν. Κατ' ἀρχὰς διήλθομεν βραδέως τὰς ρεῖνας καὶ σκολίας ὁδοὺς τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης, πρὸς τὰς ὁποίας παραβαλλόμεναι αἱ ρεῖναι τῶν ὁδῶν μας δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι πλατεῖαι. Ἐμποδιζόμεθα ἀρκετὰ ὅταν εἰς ταύτας τὰς ὁδοὺς, πολλὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῶσι μονοπάτια, εὐρίσκομεν σειρὰν καμῆλων, ὑπερ συνβάινει συχνότατα. Διήλθομεν διὰ τῆς Τουρκικῆς συνοικίας, ἔνθα δύο σειραὶ καπνίζόντων ἐκάθητο γαυροποδητὶ ἐμπροσθεν τῶν καφενείων, καὶ ἐφθάσαμεν οὕτως ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης. Ὁ Ἀχμέτ τότε ἐστράφη κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον καὶ ἀνεφώνησεν: Οὐγουλάρ ὀλὰ, κατευοδίων! καὶ ἰδοὺ εἴμεθα εἰς ὁδοιπορίαν.

Τὴν πρώτην ἡμέραν πάντες ἐξεπλάγημεν διὰ τὸ νέον τῆς θέσεώς μας. Εἴμεθα εἰς τόπους ὅλους ἀγνώστους, καὶ ἐκτὸς τῶν ἄκρων τοῦ δρόμου μας, οὐδεμίαν γινώσκιν εἶχομεν περὶ τῶν μερῶν τὰ ὅποια διηρχόμεθα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπαρουσιάσθησαν λόφοι τινες πετρώδεις πεποικιλμένοι ποῦ καὶ ποῦ ὑπὸ τινῶν χλοερῶν ὁροπεδίων. Ἀριστερόθεν ὠραία ὄρη ἀλλ' οὐδαμοῦ ἔχνη κατοικήσεως ἐκτὸς Τούρκων τινῶν ὁδοιπόρων, ὡς ἡμεῖς, ἐφίππων καὶ καλῶς ὠπλισμένων. Πρώτην ἡδὴ φορὰν ἡσθάνθημεν εὐχαρίστησιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ δὲ εὐχαρίστησις αὕτη ἦτο ζωνρὰ, διότι ἦτο νέα· ἡδὴ ὅμως ὅτε κατέστη μονότονος ὡς ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν σκηνῶν, διστάζω νὰ ἐννοήσω τὸ θέλητρον τοῦτο, μεμιγμένον μάλιστα μετὰ τινος ἀνησυχίας, τὴν ὁποίαν εἶχον ὁσάκις ἔβλεπον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους μὲ τὰ μελαψὰ ἢ μαῦρα αὐτῶν πρόσωπα διερχομένους σιωπηλῶς πλησίον μου, ῥίπτοντας ἐπ' ἐμοῦ βλέμματα ἀπαθῆ, ὡς ἐντελῶς ξένου πρὸς αὐτοὺς, καὶ προσέτι ὡς ἀπίστου ἴσως καὶ ὡς ἐχθροῦ θεωρουμένου. Εὐχαριστούμην νὰ βλέπω συνοδείας ἐκ καμῆλων διερχόμενας βραδέως πλησίον μας, καὶ εἰκονιζούσας εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ σκιογράφημα τῶν μακρῶν λαιμῶν των, καὶ τὴν ἀλλόκοτον γραμμὴν τῶν ῥάχεων των, ν' ἀκούω τὸν βραχὺν ἦχον τῶν κωδωνίσκων, οἵτινες ἐκτύπων ἐνθ' ἐκείναι ἐβάδιζον μὲ ὕψος μεγαλοπρεπὲς συγχρόνως καὶ ἀνόητον, παρόμοιον σχεδὸν πρὸς τὴν ἐκφρασίν τοῦ προσώπου τοῦ Ὀσμάνλη.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας διήλθομεν πλησίον τῶν ὁρέων τοῦ Κλάρου· τὸ ἁρμονικὸν τοῦτο ὄνομα μοι ἀνεμίνησκεν ὅτι ὁ τόπος οὗτος ὁ σήμερον τουρκικὸς, ἦτο πρὶν Ἑλληνικὸς, καὶ ἡ γῆ αὕτη ἡ σχεδὸν ἐγκαταλείμενη, ὑπῆρξε τὸ θέατρον χαρίεντος πολιτισμοῦ. Ὁ Θεὸς τοῦ Κλάρου ἠθέλησε νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι ἂν καὶ ὁ ναὸς του κατεστράφη, τὰ χαρακτηριστικά του οὐδὲν ἀπώλεσαν τῶν τῆς ἀρχαίας λαμπρότητός των, καὶ μετὰ τοῦτο ἐξηφανίσθη ἔπισθεν μᾶς εἰς χρυσῇν ἀτμοσφαῖραν.

Καθ' ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν εὐρίσκει τις καφρνεῖον. Τὸ ὄνομα τοῦτο προξενεῖ παράδοξον ἐντύπωσιν εἰς ταύτας τὰς ἐρμείας. Ἐν τούτοις τὰ καφρνεῖα αὐτὰ τὰ ὅποια χρησιμεύουσιν ἀντὶ ξενοδογείων ἐνίοτε εἶναι σταθμοὶ φυλάκων. Ὅταν ἀφιππεύῃ τις, οἱ στρατιῶται τοῦ σταθμοῦ ἀντὶ νὰ τοῦ ζητήσωσι τὸ διαβατήριον, τοῦ προσφέρωσιν μικρὸν φλυζάνι πλήρες ἐξαίρετου καφρὸς ζεστοτάτου καὶ ἀνευ ζαχαρέως ἐντὸς δοχείου, ζάφρι καλουμένου, καὶ τὴν ὅποιον συνοδεύουσι μὲ μακρότατον τσιμπούκι· ἀφοῦ δὲ καθίσῃ ἐπὶ ψάθης καὶ πῖν ἡσυχῶς τὸν καφρὲν καὶ καπνίσῃ τρυφηλῶς τὸ τσιμπούκι του, ἱππεύει ἐκ νέου καὶ ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον του.

Ἀπὸ καφρνεῖου εἰς καφρνεῖον καὶ ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν ἐφθάσαμεν περὶ τὴν νύκτα εἰς Τουρμπαλί, μικρὸν χωρίον ὅπου ἐμέλλομεν νὰ διανυκτερεύσωμεν. Τὸ Τουρμπαλί κεῖται εἰς πεδιάδα τινα βαλτώδη, κεκαλυμμένην ἀπὸ θάμνους, διὸ τὸ θέρος εἶναι πολὺ νοσῶδες. Πολὺ μὲ ἐφίβριζον ὅτι ἦτο μέγας κίνδυνος νὰ διανυκτερεύσωμεν εἰς Ἐφeson, ἐν τούτοις ἡμεῖς ἐμείναμεν τρεῖς νύκτας καὶ δὲν μᾶς συνέβη οὐδὲν δυσάρεστον· ἀλλὰ δὲν νομίζω φρόνιμον νὰ μείνῃ τις ἄλλας τόσας ἐν Τουρμπαλί, καὶ συμβουλεύω τοὺς περιηγητὰς οἵτινες κατὰ τὸ θέρος ἐπισκέπτονται τὴν Ἐφeson νὰ ταξειδεύωσι μᾶλλον διὰ τῶν ὁρέων.

Εἰς Τουρμπαλί ἐγένετο τὸ πρῶτον κατάλυμά μας, καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἦτο ποσῶς ἀποθαῤῥυντική. Ὁ ἀγᾶς τοῦ τόπου ἦτο ἀπὼν, ὅθεν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μείνωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλὰ μᾶς παρέχώρησαν ἐν δωματίον, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευσεν συνήθως διὰ τοὺς σταθμεύοντας φύλακας.

Χάρις εἰς μίαν ψάθην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστρώσαμεν τὰ ρούχα μας καὶ τὰ σκεπάσματά μας, κατάρθωσαμεν καὶ ἡτοιμάσαμεν κλίνην ἀρκετὰ ἀναπαυτικήν. Πολλοὶ στρατιῶται τοῦ σταθμοῦ, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ μαῦροι καὶ τινες κά- τοικοι τοῦ χωρίου, ἦλθον καὶ ἐστάθησαν ὄρθοι

καὶ μᾶς ἐθεώρουν ἐν σιωπῇ. Ἡ περιέργειά των ὅμως ἦτο πολὺ διακριτική, διότι μόλις μὲ εἶδον καὶ ἐκάλυψα τὴν κεφαλὴν μου διὰ τοῦ ἐπενδύτου μου, νομίσαντες ὅτι ἤθελον νὰ κοιμηθῶ, ἀμέσως ἀπεσύρθησαν ἀνευ τοῦ ἐλαχίστου κρότου· τοῦτο μοι ἔδωκε νὰ ἐννοήσω ὅτι παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπάρχει τρόπος πολιτισμοῦ διάφορος τοῦ ἡμετέρου μὴ στερούμενος ποσῶς κρίσεως καὶ λεπτότητος, ὅστις ἐπιδείκνυται τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον ἀδυνατεῖ τις νὰ ὑποθέσῃ ὑπάρχοντα τοιοῦτον παρ' ἐκείνοις τοῖς ἀνθρώποις σκυθρωποῖς καὶ ὠπλισμένοις διὰ ξιφῶν, πιστολίων καὶ ἄλλων ὅπλων.

Τὴν πρωτὴν τῆς ἐπαύριον μετὰ ὀλιγώρων ὁδοπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἐφέσου· καθ' ὁδὸν συνηντήσαμεν δύο ἐκ τῶν γηλόφων ἐκείνων, οὓς οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν *tumulus*, καὶ διήλθομεν δι' ἀρχαίας τινος ὁδοῦ. Ἄλλως τε οὐδὲν ἄλλο ἀξιοσημείωτον συνηντήσαμεν μέχρι τοῦ ὅρους τῶν Αἰγῶν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ῥέει ὁ Κχίστρος.

Pascentem niveos herboso flumine cyncnos, λέγει ὁ Βιργίλιος. — Ἀλλ' εὗρομεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ τόσους κύκνους, ὅσους ὁ Σκατωβριάνδος εἰς τὸν Εὐρώταν. Ὁ ποταμὸς λίαν στενὸς ἔρρεεν εἰς ἀργιλώδη τινα κοίτην καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ εἶχε ποιητικόν. Τὸ ὄρος τῶν Αἰγῶν καλῶς ἐπωνομάσθη, διότι σπανίως εἶδον ὄρος τόσον ἀποτομον. Ὁ ἐρειπωμένος πύργος, ὅστις ὑψοῦται ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ εἶναι ἀπόρρητος, καὶ κάτωθεν προξενεῖ ὠραῖον θέαμα. Οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου. Ὁ Marchand, ὅστις ἦτο μεστὸς τραγικῶν ἱστοριῶν, μᾶς ἐβεβαίωσε ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἦτο τὸ κινδυνωδέστερον τοῦ τόπου· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι μᾶς εἶπε τὸ αὐτὸ καὶ περὶ πέντε ἢ ἑξ ἄλλων τοποθεσιῶν. Ἄλλως τε ἐφάνετο ὅτι ὁ τόπος δὲν ἦτο πάντοτε τόσον ἀσφαλὴς ὡς σήμερον. Μίαν ὥραν πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὸ τρομερὸν τοῦτο ὄρος τῶν Αἰγῶν, ἠρώτησα πῶς ὀνομάζεται ἡ εἰς τὴν ὁδὸν μᾶς εὐρισκομένη ὠραία πηγὴ. — *Πηγὴ τοῦ αἵματος*, μοι ἀπεκρίθησαν. Ἐνῶ ἐκατὸν βήματα ἐκείθεν ἦτο τὸ καφρνεῖον τοῦ *Δημίου*.

Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Ἐφέσου ἐρείπια τινα σώζονται μόνον καὶ ταῦτα μακρὰν πολὺ τῆς Τουρκικῆς πόλεως Ἀγία-Σολοῦκ, κτισμένης ἐπὶ ἐνὸς ὄρους ἀντικρὺ τῆς Ἐφέσου· ἐμείναμεν εἰς μίαν ἐκ τῶν οἰκιῶν αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον, ὃ εἰς Ἀγία-Σολοῦκ σημαντικὸν ἄλλοτε εἶχε καταντήσει. Πρὸ τῆς θύρας μας ἦτο

τ' αμίον τι ἐγκαταλελειμμένον, τὸ ὁποῖον ἐσκίαζον ὠραία δένδρα· ἔβλεπέ τις ἐκεῖ τάφους τινας καὶ ὠραίαν πηγὴν, πλησίον δὲ αὐτοῦ εἶδος ταράτσας ὀλίγον ὑψωμένης, χρησιμευούσης διὰ τὴν προσευχὴν, καὶ ἐστραμμένης πρὸς τὸν Μέκκαν. Εὐσεβεῖς τινες Μουσουλμάνοι ἤρχοντο καὶ προσέπιπτον ἐκεῖ, προσευχόμενοι δὲ ἀπέτεινον τὰς εὐχὰς τῶν πρὸς τὴν Ἀγίαν **Kaaba**. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὗτοι ἦσαν γέροντες ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἔργα· γενικῶς ὅμως μᾶς ἐφάνη ὅτι ἡ πίστις παρὰ τοῖς πλείστοις δὲν ἦτον ἐδραία. Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἐννοήσαμεν τὸν ἐλάχιστον σπινθῆρα φανατισμοῦ, καὶ μᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐὰν ἡ νηστεία τοῦ ῥαμαζανίου τηρῆται ἐξωτερικῶς ἀπὸ φόβου τῆς ἐξουσίας, τιμωρούσης τὸ σκάνδαλον, οὐχ ἦττον ὅμως μυστικῶς δὲν τηροῦσι τὸ αὐστηρὸν τοῦτο παράγ· γελμα, τὸ ἀπαγορεύον, τὸ νὰ τρώγῃσι, νὰ πῖωσι καὶ νὰ καπνίζωσι ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Τὸν Ἀχμέτ δὲν εἶδον ποτὲ νὰ προσευχηθῇ· ἦτο ἐκ τῶν νέων Τούρκων τῶν ἀπαξιούντων νὰ ὑποταχθῶσιν ἀκριβῶς εἰς τὸν νόμον· τὸ ῥαμαζάνιον ἐντούτοις ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ καὶ τὸν ἡρωτήσαμεν ἐὰν ἐσκόπευε νὰ τὸ τηρήσῃ. — Ὅταν ἔρχεται τὸ ῥαμαζάνιον, ἀπεκρίθη, κλείω τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας μου διὰ νὰ τὸ ἐμποδίσω νὰ εἰσέλθῃ ἐντός. — Περιεγέλα μάλιστα μετὰ τοῦ γκιουὺρ **Marchand** τοὺς εὐσεβεστέρους Μουσουλμάνους, καὶ οὗτοι εὐχαρίσως παρεδέχοντο τὸν περιγέλον· Ἀὐτὸν ἀπεποιεῖτο δὲ ποτὲ νὰ πῇ ἐκ τῆς βούμης τὴν ὁποῖαν τῷ προσεφέραμεν. Καὶ μολοντί ὁ σύντροφός μου ἐφρόντιζε νὰ τοῦ ἀπεικονίσῃ τὴν δυσἀρέσκειαν ἣν ἐπροξένει εἰς τὸν Μωάμεθ, δὲν προσεῖχε διόλου, ἀλλ' ἔκαμνε χειρονομίαν τινα ἐξηγοῦσαν τὴν ἀδιαφορίαν του καὶ ἐκείνην τοῦ προφήτου, καὶ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε σταγόνα εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου. Ἐκ τῶν μικρῶν τούτων πραγμάτων καθὼς καὶ ἐκ τῶν μεγάλων, ἐκ τῆς ἀθρησκείας τοῦ Ἀχμέτ, καὶ ἐκ τῆς διεφθαρμένης ἐπόψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνόησαν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Ἰσλαμισμὸς ἀδυνάτισε, καὶ οἱ Τούρκοι κατεστράφησαν. Οὐδὲν ὑφίσταται ἐκ τοῦ περιφημοτέρου μνημείου τῆς Ἐφέσου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος· εἶναι μάλιστα πολὺ δύσκολον νὰ προσδιορίσῃ τις ἀκριβῶς καὶ τὴν θέσιν ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν. Ὅλα τὰ σωζόμενα εἰρεπία εἶναι προφανῶς μεταγενεστέρως ἐποχῆς, τῆς Ῥωμαϊκῆς, εἶναι ὅμως πολὺ ἐπιδεικτικά. Ἡ

ἀρχαία πόλις κτισμένη εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πρίοντος, ἀφ' ἐνὸς ἐξηπλοῦτο εἰς κοιλιάδα τινα κειμένην μετὰξὺ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τοῦ ὄρους Κορέσσου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐξετείνετο εἰς μεγαλοπρεπῆ πεδιάδα περικυκλούμενην ὑπὸ δύο ἡμικυκλίων ὠραιότατων ὀρέων, τὰ ὁποῖα ἠνοίγοντο καὶ ἄφινον νὰ φαίνεται ἡ θάλασσα. Ἡ Ἐφεσος εἶχεν ἐστραμμένον τὸ μέτωπόν της πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, ἡ δὲ ἀκρόπολις της ἦτο κτισμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Πράσιτος. Ἐκεῖθεν ἐκτείνεται εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ θλίψιν της ἡ βαλτώδης καὶ πρασίνη πεδιάς, περιοριζομένη ἐκ τῆς κIANOΧΟΔΟΥ γραμμῆς τῆς θαλάσσης. Ἡ φύσις τῆς βλαστήσεως, τὰ ποίμνια τὰ ὁποῖα βόσκουσιν εἰς τὰ χόρτα, τὸ μεγαλεῖον τῶν ἐρειπίων, ἡ ἔκτασις, ἡ ἐρημία, ἡ σιωπὴ ἀναπλοῦν τὴν πεδιάδα τῆς Ῥώμης· μακρότερα ὀλίγον ὑδραγωγεῖα τινα συντείνουσι προσέτι εἰς ταύτην τὴν ὁμοιότητα. Αἱ κομφαὶ ἐκεῖναι λεπτότητες τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν ὠραίαν Ἑλληνικὴν ἐποχὴν, δὲν εὐρίσκονται παντάπασιν ἐνταῦθα. Εἶναι ἄλλη ἐποχὴ ἐρειπίων, εἶναι ἡ ἐποχὴ εὐρυχώρων ἐκείνων πόλεων, αἵτινες, μετὰ τὸν αἰῶνα τῆς τελειότητος εἰχον ἐποχὴν εὐτυχίας, πλούτου καὶ μεγαλείου, τῶν πόλεων ἐκείνων αἵτινες ἦσαν Ἑλληνικαί, Ῥωμαϊκαί, ἀνατολικαὶ συγχρόνως, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀπλὴ ὠραιότης τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐπνίγετο ὑπὸ τὸ μέγα τῆς Ῥωμαϊκῆς, καὶ ὑπὸ τὸ μεγαλυφυὲς καὶ κολοσσαῖον τῆς Ἀνατολικῆς. Οὗτοι ἀπεικονίζουσι τὴν δευτέραν ἐποχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁποῖον τὸν ἔκαμνε ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναμίζας τὴν Ἀσίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν μεγαλοφυῆαν τῶν Ἀθηνῶν μ' ἐκείνην τῆς Βαβυλώνης.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς ἰσχυρᾶς συγχωνεύσεως ἀναμνήσκει ἐπίσης τὸν χριστιανισμὸν, αἱ λάμψεις τοῦ ὁποίου ἐξῆλθον ἐκ τούτου τοῦ χάους. Αἱ χριστιανικαὶ ἀναμνήσεις εἶναι αἱ μεγαλῆτεραι τῆς Ἐφέσου, συμφωνοῦν δὲ πολὺ πρὸ τὴν μεγαλοπρεπείαν καὶ τὴν μελαγχολίαν τούτων τῶν τόπων. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρώτων αἰώνων, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής, τὸ μέγα φῶς τῆς Ἐφέσου, ὡς τὸν ὠνόμαζεν ὁ ἐπίσκοπος Πολυκράτης, ἀπέθανεν εἰς ταύτην τὴν πόλιν· ἦτις ἦτο ἐκ τῶν ἐπτὰ λαμπάδων τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, καὶ ἐδείκνυν ἐκεῖ τὸν τάφον τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ. Σήμερον εἰς τὰ πλευρά τοῦ ὄρους Πρίοντος ὑπάρχουν δύο σπήλαια τρομερά. Ὅταν τις εἰσδύῃ εἰς τὰ βάθη τῶν, ὅταν ὑψώνῃ τοὺς

ὀφθαλμούς ἐπὶ τῶν μελανῶν καὶ κιτρίνων ἐκείνων βράχων τῶν φωτιζομένων ἐν μέρει ὑπὸ μυστικῆς λάμπσεως, ὅταν ἀνατείνῃ πάλιν εἰς τὸ φῶς δι' ἀποκρήμνου τινὸς κατωφερείας, διὰ μέσου τῶν ὄγκων τούτων, οἵτινες συνεσωρεύθησαν ἐκεῖ φύρδην μίγδην ὑπὸ κατακλυσμοῦ αἰφνιδίως διακοπέντος, πείθεται ὅτι ὁ Ἄετὸς τῆς χιμαίρας κατήκισε τὸ κενὸν τοῦτο τοῦ βράχου καὶ ἐσχεδιάσεν εἰς τὰ ἀληθῆ ταῦτα ἀποκαλυπτικὰ σπήλαια τὰς φοβεράς ἀποκαλύψεις τῆς Πάτμου.

Δὲν ἐπιχειρῶ ποσῶς νὰ σᾶς δώσω λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἐρείπιων τῆς Ἑφέσου, ἀφίνων τοῦτο εἰς τὸν φίλον μου νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ ἀ προσπαθῇσω ὅμως νὰ σᾶς δώσω ἰδέαν τινὰ τοῦ ἀριθμοῦ των, τῆς ἐκτάσεώς των καὶ τῆς ποιητικῆς ἐντυπώσεώς των.

Τὰ ἐρείπια ταῦτα εἶναι λείψανα μεγάλων κτιρίων κτισμένων τῶν μὲν διὰ παμμεγέθων ὄγκων λίθου, ἢ μαρμάρου, τῶν δὲ μέρος μὲν διὰ μαρμάρου καὶ μέρος διὰ πλίνθων. Ὁ Merimée μοι ἀπέδειξε τὸν παράδοξον τοῦτον χαρακτῆρα ἀρχιτεκτονικῆς, κομψὸν συγχρόνως καὶ βάρβαρον, ὅστις φαίνεται ἔργον τεχνίτου Ἑλλήνου ἐργαζομένου διὰ Ῥωμαίων. Ἡ θέσις τῶν πλείστων ναῶν δεικνύται καθαρῶς ἐκ τῶν πολυαριθμῶν συντριμμάτων τῶν στηλῶν, διαζωμάτων καὶ ἐπιστυλίων. Ἐπὶ τοῦ ὄρους εἶναι ἐσκαμμένοι πολλοὶ τάφοι, εἰς ἓνα ἐκ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ συνέβη τὸ κοσμοπολιτικὸν συμβάν τῆς προστάτιδος τῆς Ἑφέσου. Τὸ Στάδιον εὐκόλως ἀναγνωρίζεται. Εἰς τὸ Στάδιον τοῦτο ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτός, ἐνῷ ἠκούομεν τὰς φωνὰς τῶν λύκων καὶ τὸ νιαούρισμα τῶν τσακαλίων, ἀκούσαμεν συγχρόνως καὶ τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου, ὅστις ἀνήγγειλε τὴν ἔναρξιν τοῦ ῥαμαζανίου· παράδοξος συρροή διαφόρων ἐντυπώσεων! Θύρα τις ἐκ μαρμάρου ἣτις φέρει πρὸς τὸ Στάδιον εἶναι κτισμένη διὰ συντριμμάτων ἀρχαιοτέρων· ἐν ἑξ αὐτῶν εἶναι ἀνάγλυφόν τι πένθιμον, εἰκονίζον πολεμιστὴν ἔφιππον καὶ ὄφιν περιτετυλιγμένον εἰς δένδρον [ὡς ὁ Σατανᾶς εἰς τὰς καλύβας τοῦ Ραφαήλου]· ἄλλα δὲ φέρουν ἐπιγραφὰς Ἑλληνικὰς καὶ Λατινικὰς. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως ὕλης ταύτης τῆς μεγαλοπρεπειᾶς βλέπει τις καὶ ἵχνη βαρβαρότητος. Τὸ θέατρον ἐπακουμβῶν εἰς τὸ ὄρος εἶχε μέτωπον πρὸς τὴν πεδιάδα· τοῦτου σώζονται εἰσέτι θαυμάδιες τινές, πρὸς δὲ διατηροῦνται καὶ τὰ δύο ἔκρα τὰ ἐνόνοντα τὴν σκηνὴν μὲ τὰς βαθυμίδας. Ἐπὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει οἰκοδόμημά τι κυκλωπικόν, λείψανον ἀρχαιοτάτων χρόνων, μετὰ θύρας ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ ὑπογείου τῆς Κορίνθου. Ἐνῷ

δὲ κάτωθεν ἐθεωροῦμεν τὸ ἡμικύκλιον τοῦ θεάτρου, ἐπληρώθη αἴφνης ὑπὸ ποιμνίου αἰγῶν μαύρων, μικρὸς δὲ τις βοσκὸς Τοῦρκος καθήσας ἐπὶ μιάς πέτρας ἐσύριξεν, ἐνῷ πληθὺς κορωνῶν πετώσα διέγραφεν εἰς τὸν ἀέρα μεγάλας περιελίξεις. Πρὸς τὸ ὄρος ὁ οὐρανὸς ἦτο βροχερὸς καὶ λευκοφαίος, ἐνῷ ἀπεναντίας κυανοῦς καὶ λάμπων ἐφαίνετο πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης· ἐπὶ τῶν χαλκοχρόων νεφῶν διέβαινον ἄλλα νέφη λευκὰ ὡς φαντάσματα· ἀπὸ στιγμῆν δὲ εἰς στιγμῆς φῶς τι διαυγὲς καὶ ὠχρὸν ἐφώτιζε τὰ ἄπειρα ἐρείπια, τὰς σοβάρως κορυφὰς καὶ τὴν ἔρημον πεδιάδα. Ποτέ μου δὲν εἶδον μεγαλοπρεπέστερον θέαμα· οὔτε αὐτὴ ἡ Ῥωμαϊκὴ πεδιάς δὲν μοι ἐφάνη τόσον ἐξαισὶς καὶ τόσον μελαγχολικῇ.

Ἀντικρὺ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Ἑφέσου εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς μετεγενεστέρας πόλεως Ἀγία-Σολούκ· ταῦτα συμπληροῦν τὴν μελαγχολικὴν ἐντύπωσιν τοῦ χωρίου. Ἐπὶ πολὺ περιεπλανήθη ἐπὶ τοῦ ὄρους ἔνθα ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο, εἰσῆλθον εἰς ὅλα τὰ τζαμιά καὶ κατέβην διὰ τῆς σκέπης εἰς τὰ ἔρημα λουτρά, διέτρεξα μετὰ ταῦτα τὸν περιβόλον τοῦ φρουρίου, διὰ τίνος δὲ θύρας τοῦ περιβόλου τούτου εἶδον τὴν πεδιάδα τῆς Ἑφέσου καὶ τὴν θάλασσαν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θανάτου τούτου ὅστις μὲ περιεκύκλωνεν, ἐθαύματα τὴν δύναμιν τῆς ἀνατολικῆς γῆς. Ἐν τεμάχιον τοίχου ἐκ πλίνθων, τὸ ὅποιον ἠδύνατο νὰ ζυγίσῃ πεντήκοντα καντάρια περίπου, διὰ τριῶν ὠθήσεων τοιούτων τοῦ ἐδάφους, συχνοτάτων εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἐκρημνίσθη. Συκέα τις εἶχεν ἀπλώσει μετὰ τῶν καθέτων πλίνθων τὰς ρίζας της, αἵτινες ἐξερχόμεναι ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους ἐβυθίζοντο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἀπόστασιν πλέον τῶν ἑξ ποδῶν. Ἐπὶ τέλους ἔφθασα εἰς παμμέγιστόν τι τζαμίον, ὠκοδομημένον ἐκ μαρμάρου μέλανος καὶ λευκοῦ, ὡς ἡ μητρόπολις τῆς Πίσης. Τὰ περιζώματα τῶν παραθύρων ἦσαν κατεσκευασμένα κατὰ τρόπον μεταγενέστερον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑψοῦντο στηλαὶ ἐξ Ἀφρικανοῦ γρανίτου ὅμοιαι πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν βάλτων τῆς πεδιάδος κειμένας· μία ἐξ αὐτῶν διέτρηε τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανόν της, αἱ δὲ ἄλλαι περιεκοσμοῦντο εἰς τὰς κορυφὰς διὰ στολισμῶν κρεμασμένων μετὰ χάριτος, ὡς σταλακτῆται· ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐφαίνοντο εἰσέτι τὰ ἵχνη λιθοστρώτου ἐκ φαβεντικοῦ κυανοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν κάλυμμα ἐκ σμάλτου. Τὰ τζαμιά τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἂν καὶ μεταγενέστερα (δὲν λέγω περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄλλοτε ἐκκλησίαι, ὡς ἡ

Ἁγία Σοφία) εἶναι γενικῶς πολὺ μεγαλείτερά, μοὶ ἐφάνησαν ὅμως πολὺ κατώτερα ὡς πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἐρήμου τζαμίου τοῦ Ἁγία Σολούκ.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Κάτοπτρον τῆς κοινωνίας, ἔτε ἑκθεσις τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ὑπὸ Ἰ. Ν. Λεβαδέως, ἀρχαίου καθηγητοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ζ. Γρυπάρη καὶ Α. Καραρίτου. 1865. Τιμ. δρ. 6. 50.

ΤΩΝ πολυαριθμῶν βιβλίων ἅτινα ἐτησίως ἐκδίδονται παρ' ἡμῖν, ὀλίγιστα ὁμολογουμένως εἰσι προωρισμένα διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ λαοῦ, διότι οἱ πλείστοι τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων, ταπεινωτικὸν νομίζοντες νὰ κατέλθωσι μέχρι τοῦ βιομηχάνου καὶ τοῦ γεωργοῦ, τρέπονται ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ, διασχίζουσι τοὺς αἰθέρας, πέτονται πρὸς ἕτερα οὐράνια σώματα, καὶ, ἀδιαφοροῦντες εἰ ἔχωσι πολλοὺς τοὺς ἐφεπομένους, ἐξακολουθοῦσι διὰ τῶν νεφελῶν τῆς ὑψηλοτέρας μαθήσεως τὸν δρόμον αὐτῶν. Τινὲς μάλιστα λησμονοῦντες ὅτι τὰ πτερὰ αὐτῶν εἰσι κηρῷ συνηρμοσμένα καὶ πειρώμενοι νὰ μετεωρισθῶσι πλέον ἢ ὅσον δύνανται, πίπτουσι πτώσιν Ἰκάρειον.

Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ οἱ ὄντως σοφοὶ δὲν πάσχουσι τὸ πάθημα τοῦτο τῶν ἡμετέρων. Ἐκεῖ πολλοὶ καὶ περιδοχοὶ καθηγηταί, κατερχόμενοι ἀπὸ τῶν ὑψιδαμῶν τῆς σοφίας μεγάρων εἰς τὴν πενιχρὰν καλύβην τοῦ ἀστοῦ, καὶ διασχίζοντες ὡς εἰπεῖν τὴν ἀνὰ μέσον ἀπόστασιν φιλοδωροῦσιν αὐτῷ συγγραφὰς ἐλαφρὰς μὲν καὶ ἀναλόγους πρὸς τὴν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατάστασιν, ἀλλὰ συγκεκρασμένην ἐχούσας τὴν τέρψιν τῇ ὠφελείᾳ, ἀλλ' ἀναπτυσσούσας τὸ ἀκαλλιέργητον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ βελτιούσας τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Καὶ ἀληθῶς, δύναται νὰ ὀνομασθῇ δικαιοδικῶς ἀνεπτυγμένον τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, παρ' ᾧ οἱ μὲν πολλοὶ οὐδὲ γράφειν, οὐδ' ἀναγινώσκειν ἐπίστανται, τὴν δὲ μάθησιν διακατέχει, ὡς ἀποκλειστικὸν αὐτῆς κτῆμα, προνομιοῦχος τις τάξις μόνη, ἡ τῶν λογίων; Δὲν ἦτο δίκαιον νὰ καταβληθῇ περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ πλείων προσοχὴ ἢ ὅση σήμερον καταβάλλεται;

Τὰς ἀληθείας ταύτας ἐννοήσας καὶ ἐκτιμήσας

εἰς τῶν λογιωτέρων καὶ πολυμαθεστέρων παρ' ἡμῖν ἀνδρῶν ὁ Κ. Ἰωάννης Νικολαΐδης Λεβαδέως, ἀρχαῖος καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐπέχειρσε τὴν σύνταξιν συγγράμματος εἵπερ τι καὶ ἄλλο ἐπωφελοῦς, διὰ τε τὸν σοφὸν καὶ τὸν μήπω σοφίας ἐληλαχότα καὶ προσέφερον αὐτὸ οὐχὶ ὡς τρωγάλιον ὑπερμαζώσης καὶ δυσορέκτου περιεργείας, ἵνα κατὰ τὸν δαιμόνιον Οἰκονόμον εἰπωμεν, ἀλλ' ὡς ἄρτον ζωτικὸν τῆς πεινώσης καὶ αὐχμῶδους εἰς τοιαῦτα Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Τὸ Κάτοπτρον τῆς Κοινωνίας τοῦ Κ. Λεβαδέως, εἶνε ὄντως τὸ κάτοπτρον ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνταυγάζονται καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν λαμπρότητα αἱ ἀρεταί, ἡ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἀσχημίαν αἱ κακίαι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας εἶνε ὁμολογουμένως ἐν τῶν περιεργωτέρων μυστηρίων τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἔρευνα αὐτῆς ἐν τῶν σπουδαιοτέρων ἀντικειμένων, εἰ μὴ καὶ τὸ μόνον τῆς φιλοσοφίας. Ἐκαστος ἡμῶν ἔχει τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας του, πολλάκις δ' ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ εὐρίσκονται συνηνωμένοι αἱ ἄκραι ἀρεταὶ μετὰ τῶν ἄκρων κακιῶν. Πόθεν ἄρα πηγάζει τοῦτο, ἐξ ἀνατροφῆς ἢ ἐκ φύσεως; Περὶ τούτου ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος ν' ἀποφανθῶμεν, διότι αἱ γινώμαι τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματευσαμένων εἰς ἐντελῇ διάκεινται ἀντίθεσιν. Ἐν συντόμῳ μόνον λέγομεν ὅτι καίτοι ἡ κράσις, τὸ κλίμα, ἡ θρησκεία κλ. ἐξασκῇ μεγίστην ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιρροήν, ὁ καλῶς ὅμως παιδαγωγούμενος δύναται νὰ καταστείλῃ φυσικὰς τινὰς ιδιότητας, καὶ τοῦτο περιτράνως ἀπέδειξε καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ζώων ὁ Λυκοῦργος, ἐκθρέψας διαφόρως δύο ἀδελφοὺς σκύλακας, ὧν ὁ μὲν ἕνεκα τῆς ἀνατροφῆς ἐγένετο ὀξύς καὶ ἐπιτηδεύτατος θηρευτῆς ὁ δὲ ὀκνηρὸς καὶ λαίμαργος.

Ἡ ἀνατροφή συνδέει δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης τοὺς νέους, διεγείρει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, διδάσκει τὴν φιλοπατρίαν, τὴν φιλαλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς παραπλήσιους ἀρετὰς καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀναζωπυρεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πρὸς ἐαυτὸν καὶ πρὸς τὴν κοινωσίαν καθήκοντα διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λογίζεται παρὰ τῶν γονέων ὡς τέχνη πάσης τέχνης σπουδαιότερα καὶ μείζω ἀποτελέσματα ἔχουσα· ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς παιδαγωγίας συμβάλλουσι τὰ χρηστὰ αὐτῶν παραδείγματα καὶ τὰ καλὰ ἀναγνώσματα. Καὶ ὅμως πρέπει μετὰ λύπης νὰ συνομολογήσωμεν ὅτι τὸ τῆς παιδαγωγίας τῶν τέκνων σήμερον κατέστη